

Eesti Kunstnike Liit 2007-2010

Jaan Elkeni aruanne EKL suurkogul 17.mai 2010

Lugupeetud kolleegid, külalised!

Oleme EKLi suurkoguga ka enne siin, 1926. aastal F.Skuinši projekti järgi ehitatud endise kino Grand Palace ruumides olnud, viimati tähendustega laetud äreval 9-mai 2007ndal aastal, pronkssõduri teisaldamise aastal. 2010 a algul võttis juhatus vastu otsuse, tutvustades kohe seda ka volikogule, korraldada suurkogu Tallinna Kunstihoones, säästes sellega saali rendiraha. Kahjuks kujunes KH koostatud näitusegraafik selliseks, et oleksime põrkunud Aljošaga suures saalis (see on huumoriga öeldud) aga nii tõesti oli. Kunstihoone kuraatorite idee näidata sõdurit just 9.mai kontekstis ei võimaldanud suurkogu toimumise ajas kompromisse leida. Samas, Kunstihoonet täitvas mahu ühepäevane toolide rentimine oleks läinud maksma võrreldava summa tänaseks üle kahe korra kukkunud saalirentidega. Seega, dzhässkaare ja teatrietenduste vahele kiiludes saime selle maikuu esmaspäeva. Ja jõudsime soojalaine ära oodata.

Kui eelmist kogu pingestasid ärevad aprillisündmused ja sellele järgnevad mullistused ühiskonnas, siis suurkogude vahelist perioodi iseloomustavaks märksõnaks on suur majanduslangus, mis ka EKL-i tegevustele ja ettevõtmistele oma pitseri vajutas. Eks oleme me oma kinnisvaraga ja majandustegevusega samuti majanduslangusest tulenevate kataklüsmide meelevaldas. Samas on tervitatav, et riik jätkab seaduste vastuvõtmist, mis praegustes rasketes oludes optimismi sisendavad, aga pikemas perspektiivis ka kunsti arengule ja kunstnike erialahõivele kaasa aitavad – ma mõtlen siis protsendiseadust riiklikul tasandil. Sest, mis kasu on meil kõrg-koolitusega kunstnike ettevalmistamisest mitmes Eesti kõrgkoolis, kui ühiskonnal puudub seadusandlik instrument nende loomepotentsiaali nähtavaks tegemiseks!

Seadusandlus kui protsess

Kui ma kümnendi algul Soome kunstnike liidu esimehe Kari Jylhä `ga (oli Soome Kunstnike liidu esimees aastatel 1972-1974 ja 1992-2004) ühe Tallinna hotelli numbritoas vennastusime ning Karjala ning Ingeri-Soome rahvaste hävitamisele Viru valge toel kaasa tundsi arvas ta, et protsendiseaduse kehtestamine Eestis võtab vähemalt kümme-viisteist aastat, kui mitte kauem aega. Olin just teinud ettekande %kunstist linna kultuurikomisjonis, kus protsendiprintsiip kui kunstnike ebamõistlik luulu välja naerdi, avalik pöördumine Savisaarele läbi Sirbi läks ka kirjana, aga teatavasti avalik kiri ei eelda vastamist. Vahemärkusena - edaspidi oleme avalike pöördumiste inflatsioonist teades üritanud seda formaati hoida eriolukordade jaoks – nt. volikogu pöördumine Vabussõja võidusamba kunstilise lahenduse sobivuse teemal või kunstihariduse teemaline ühiskiri kunstihariduse kärpe vastu üldhariduskoolides.

Nüüd oleme aga paljulubavas olukorras kus 28.aprillil valitsuse poolt Riigikokku saadetud eelnõu võib seadusena jõustuda juba 2011.aasta 1.jaanuarist! Mis sest, et omavalitsuste investeeringuid see esialgu ei hõlma. Muu maailma praktika näitab, et üleriikliku kõrvale saab kehtestada regionaalseid programme, ühe linna algatusi jmt. Veelgi parem, kehtestada %seadus tasapisi linnade tasandil. Selleks aga tuleb teha teavitustööd kohapeal. Mul on suured lootused Tartu peale, sest kunst Tartu avalikus ruumis on hästi paigas, 27.mail Tartu linnavalitsuse korraldatud seminaril on mul võimalus tutvustada protsendikunsti võimalusi ja saavutusi mujal maailmas, kus %kunsti rakendamine linnade ja omavalitsuste tasandil on eriti levinud praktika.

Kõikvõimalikud algatused lähevad käima siis, kui nood peale kohustuslikku laagerdumist piisavalt suure inimrühma aktsepti on saanud, üksikisiku või ka teatud huvigrupi soleerimine võib protsesse pigem pidurdada.

Arvan, et %seaduse kohalikud ehk regionaalsed variandid võiksid olla ka see ainuke võimalus, kuidas korrale kutsuda Tallinna linna, sest meetod, kuidas üks või teine kunstitöö kvaliteedist sõltumata Tallinna avalikku ruumi sünnib, on kahetsusväärne. Kokkuvõttes kannatab linnaruum ja eesti kunsti maine. Monströösse Kalevipoja vastu korraldasime omal ajal kunstnike liidu algatusel kõikide loomeliitude filigraanselt sõnastatud avaliku pöördumise tollasele linnapeale, meie kirjale isegi ei vastatud, linna kunstinõukogu kui struktuur saadeti laiali kuna kõik selle arhitektide ja kunstnike liitude poolt sinna saadetud liikmed olid ideele vastu. Praegused kunstinõukogus olevad kunstnikud ei ole sinna ei EKL volikogu ega juhatuse poolt delegeeritud, nad ei esinda kunstnike liidu volikogu seisukohti, vaid ainult omi kunstilisi eelistusi.

Distsiplineerima hakkaks eeskujulikult toimiv protsendiseadus ja vastav praktika: kohalikud konkursid, sihttellimused, mis läbivad erialainimeste ülekaaluga koostatud žürii.

Protsendiseaduse tulemusel sündiv avaliku ruumi kunsti võib olla ka see imeravim, nii on see olnud kõikjal (ei ole jällegi vaja meil jalgratast leiutada) mis läbib päratu lõhe mis valitseb inimeste tavateadvuses teadmiste alal nüüdiskunsti kohta.

Kunstnike tugirahade süsteemi on võimalik muude maade eeskujul täiendada. Majandusolukorra paranemisel oleks meil siin paras aeg mõelda kirjanike autorihüvituse vastele kunstimaailmas – samasuguse avaliku hüvena (tasuta osutatud avaliku teenusena, kui soovite) võib käsitada avalikus ruumis olevat (ja tulevikus seal olema hakkavat) kunsti: väljakul olevat skulptuuri /installatsiooni, fuajees eksponeeritud monumentaalmaali jmt. Rootsis toovad need kunstnikule (riigikassa spetsiaalse fondi toel) arvestuslikult keskmiselt paarikümne tuhande krooni ulatuses kompensatsioone aastas. Põhjamaades levinud praktika järgi käsitleb fond subjektina kogu avalikus ruumis eksponeeritud kunsti, omandivormist ja teose tellijast sõltumatult. Riik väärtustab ja kompenseerib

selle fondi läbi eksponeeritud kunsti ja kunstnikke kui tasuta avaliku kultuuriteenuse pakkujaid. Ma arvan et me jõuame ära oodata aja kui ka meil taoline praktika juurdub ja üldsuse teadvusse jõuab.

Möönan, et taoline seadus võiks meie avalikeks nõudmisteks saada alles peale protsendiseaduse jõustumist ja tavapraktikasse juurdumist. Me peame järele ootama piisava üldise heaolu kasvu ühiskonnas, nii sattus iseenesest jume kas nõudmine kirjanike liidu poolt (võtta kõik kirjanikud palgale, algatuseks maksta loomeliidu liikmelisuse eest tema sotsiaalkindlustus ära – kindlasti leidub ka siin saalis radikaale, kes samuti arvavad) küllaltki jäisele pinnasele – avalikkus seda ei mõistnud, sest ajastatus oli totaalselt vale.

2008.aastal detsembris Pariisis, Pompidou` keskuses toimunud *La Maison des Artistes`i* korraldatud konverentsil, selgus peale Eesti jt maade raporteid (minu raport oli kriitiline piirini, mis enda maast lugupidavale loojale kohane), et meie loomeliitude seaduse alusel makstav kuni aastane toimetulekustipendium on Euroopa mõistes pigem unikaalne, ja tekitas tõepoolest kulmukergitusi.

Jah, maati on töötusabirahad 600-700 eurosed, kuid meie loomeliitude seaduse järgi makstav miinimumpalk on pretseedenditu. Hetkel, peale mõõdunud kalendriaastal vastuvõetud seaduseparandusi, millest alates abiraha saab rakendada ka paralleelselt Kultuurkapitali toetustega, võimaldab see vabakutselisel loojal igal kolmandal aastal teatud säästurezhiimil edasi tegutseda. Kindlasti saab seadust täiustada. Ma olen kindel, et varsti on aeg rääkida miinimumpaketist sotsiaalkindlustuse vallas, nt võiks noorkunstnikele, kes alles oma professionaalse karjääri alguses on võimaldada seaduse raames sotsiaalmaksuvabastust – Saksamaal on selline 3-aastane vabastus. Kui ka Leedus oli loomeliidu liikmel veel mõni aasta tagasi võimalik ca 6-euroga kuus osta endale sots kindlustust, siis nüüdseks on nii see kui Kreeka (kus ka kunstnike pereliikmed kindlustatud olid) eriolukorrad lõppenud.

EKLis on ainuüksi sel aastal on see 6 või ka 12-kuune abiraha lahenduseks ligi 20 kunstnikule, igakuisele toetusele kaasneb ka sotsiaalmaksu tasumine.

Ei hakka pikalt üle kordame, mida tehakse nõ abirahade ülejääkidega (info on aastaraamatus olemas), lisaks kahele stipendiumite voorule on Anu Kalmu juhitud komisjon võtnud praktiliselt vastu ka kõik jaanuari ja juunikuuvahelisel perioodil laekunud hädalised, paljud ootamatud *work-shop*-i või näitusekutsed on realiseeritud nende stipendiumite toel. Kuuldavasti ei ole teistes loomeliitudes nii operatiivselt ja tõist süsteemi rajatud, tsiteerin siin Liina Urboja, kultuuriministeriumi esindaja arvamust komisjonist.

Kunstiturg

Sotsiaalne mõtlemine tähendab ka enda kui kunstniku positsioneerimist sootsiumis, kelle või mille rollis sa meelsamini oled. Kas igavene käeväristaja, kes paljulapseliste ja invaliididega samas kategoorias riigilt palukest nõuab ja ennast mittetäisväärtusliku sotsiaalse grupina käsitlema sunnib, või teises äärmuses jäägitult turu järgi enda loomingut profileeriv autorkond, keda võiks ka levikunstniku tiitliga (mis üldsegi halvustav nimetamine ei pruugi olla) nimetada. Selle viimase, turu järgi profileeritud vidina (ehk siis mittevaliku eseme, mittevajaliku käsitöötoote, unikaalsuse kaotanud rakenduskunsti-tunnustega – umbes nagu juustusarnane toode – mis EI OLE juust) tootmisele peaks ju idee järgi lükkama meid loomemajanduse tasuvuspriintiibi järgi tuunitud äriplane turuletulek. Turu järgi ennast sättiv on ka kuraatorite näpunäidete järgi ennast jäägitult positsioneeruv nõ projektipõhine kunstnikkond, kes vaid piisava finantseeringu korral töö kätte võtab. Kui sellised kunstnikuharjumused on koolist kaasa saadud, siis turupõhises kapitalistlikus dzhunglis nagu Eesti praegu suuresti on, põhjustab see paratamatut frustratsiooni. Turust kui niisugusest räägivadki ülima põlgusega neomarksistidena ennast positsioneeriv kuraatorikond ja mõned harvad kunstnikud. Turuga (siin kasutan sõna eelkõige intellektuaalses vääringus, kuid

mis samamoodi (teatud faasis) kassapõhiseks transformeerub) arvestab nii NO99 (kes ka oma sotsiaalprojektilaadseid lavastusi piletipõhiselt turustab) kui luulekogusid ja misiganes vähemüüvat kultuuritoodet turustavad struktuurid. Igal pool mujal hääletab publik oma rahakotiga kaudselt ka kunstitööde sisu üle. Välja arvatud ilma märkimisväärse kunstituruta Eestis. Eestis on kujutav kunst suuresti turu ahelatest vaba, võiks öelda. Kaasaegne, meie poolt räägitav ja Eesti kunstnikkonna poolt kasutatav kunstikeel on tükati ometigi formuleerunud hoopis teistsuguse finantseerimis-skeemide ja vanade kultuuride kontekstis, teadagi ka avaramate rahastusstruktuuride mahitusel. Eraturust, eramuuseumitest, kollektsionääride rohkusest või nende puudumisest siinkohal rääkimata.

Tean, et osade kunstnike silmis on juba mõte kunstimüügist kui millesti äärmiselt merkantiilsest ja kõrgeid ideaale labastavast tegevusest. Ometi osade valdkondade puhul nagu rakenduskunst, miks mitte ka plastilisi väärtusi eviva skulptuuri, graafika, maali, digitaalfoto on ostjaskond juba ka praegu ja tõenäoliselt see tulevikus vaid laienenb, seega ei ole mõtet ise turumajanduses elades pead liiva peita ja väita, et äritegevus on midagi nii madalat, millega me ei peaks suhestuma. Loomemajandus kui tegevusvaldkond ühtepidi tuvastab ja teadvustab meile (vastavad uurimused on tehtud ka Eestis, olen osalenud monitooringutel infoallikana ja erinevatel aruteludel) kui fundamentaalset osa nüüdisajanduse pööritusprotsessis omab loomemajandus, kui olemuslik katalüsaator ta on.

Eesti kunstituru väiksus on meie kunstnike potentsiaali arvestades ilmne, näiteks võiks tuua Draakoni galerii kunstimüügisaal, mille *non-profit* kunstisaal ja galerii müügile kontsentreeruv osa on juriidiliselt EKL-i eri struktuuride käes, seega on meil täpne, ilma korrektsioonideta alginfo galerii 2007, 2008, 2009 kunstimüükidest: 2007– 98kunstnikku/415tööd/honorar 1 221 499 EEK; 2008– 83 kunstnikku/339tööd/613 396 EEK; 2009– 73kunstnikku/403tööd(ilmapostkaartideta308)/honorar 524 640 EEK . 2007 ja

2008 pole postkaarte juurde arvatud, summa ca 5000 EEK aastas. Arvud näitavad et 2-3 aasta arengu lõikes on müük kukkunud ligi kolm korda. Kuigi galeriipind asub turistide käiguteel ja kui rääkida asukohast, siis paremat positsioneerimist Tallinna linnaruumis olla ei saagi. Sellegipoolest on kunstiaari marginaalses seisus. Seega kui me ei lähe välisturule, siis me ei saa testida eesti kunsti potentsiaali, vabaturult kunstnikkonnale finantse juurde teenida.

Kõnelused kultuuriministeriumiga osalemaks EKLi nelja galeriiga 2011 ühel Saksamaa A-kategooria kunstimesil, 200-300 ruutmeetrise ekspositsiooniga, on igatahes käivitunud, vastuvõtja-poolne huvi olemas.

Kunst ja meedia

Kunsti prestiiž ühiskonnas sõltub suuresti ka meedia kajastustest kunstis. Meediareaalsus ongi ainuke reaalsus näituste puhul mida käib näiteks alla tuhande inimese vaatamas.

EKL-i volikogu, kuuldavasti ka teiste loomeliitude juhatused ei ole põrmugi rahul Sirbi kunagise otsusega, et koos kunsti lühiuudistega kadusid ka *estica* ja eesti kunst välismaal, kunstielu kroonika. Koostöö kultuuriajakirjandusega on kunstnikele eluliselt tähtis, vähesed on rahul pikkade *feature*-tüüpi lugudega, mis retrospektiivselt meie kunstielu justkui peaksid kajastama, kuid kus paljud näitused vaid paarirealise käsitlemise osaliseks saavad, autorit oleks kurjast süüdistada, kui toimetuse taolist formaati jätkuvalt tellib ja soosib.

Olukorras kus "kunstitoimetaja" mõjub meie päevalehtede kontekstis juba rariteetse, käibest väljas arhaismina, tasuks mõelda, kas ei ole osa süüst ka võimetuses (või viitsimatuses) kirjutada artraktiivselt ka valitud tähemärkide korral. Viimasest Sirbist leidsin Hanno Soansi vaimustunud loo Muravskaja/Monko duetist, sama kvaliteedistandardiga hingestatud mõtestajat vajab hädasti meie tarbekunst, aga ka maalikunst, üldse igasugune selline kunst, kust rindejoon hetkel läbi ei jookse, aga mis publikut jätkuvalt köidab. Publik

Eestis hääletab oma lemmikud ammu ilma professionaalse kunstimaailma hinnanguid mittemiskiks pidades. Ja sellest on kahju!

Me oleme harjunud ajakirjandust käsitlema tunnustuse moodusena, meetodina. Me teame neid mehhanisme, kuidas ajakirjandus oma valikuid teeb. Teame neid strateegiaid, kuidas ajakirjanduse huviorbiiti tõustakse. Suudame enam-vähem kindlalt prognoosida, missugused nähtused pälvivad ajakirjanduse tähelepanu ja missugused seda ei tee. Seetõttu ongi teadlik osa kunstnikkonnast sellisest ajakirjanduse tähelepanu püüdmisest loobunud, kas see on allaandmine? Arvan, et see on teadlik ja ratsionaalne otsus. Riigi rahvusringhäälinguga ja riigile kuuluva kultuuriajakirjandusega on teine lugu. Nii on Kunstnike liit koos Kunstimuuseumi ja Eesti Kunstiakadeemiaga valmistanud ette kontseptsiooni, kuidas logistiliselt võiks toimuda igaõhtuse *prime-time* uudiste (Aktuaalse Kaamera) järel eetrisse minev „õhtu kunstitöö” esitus. Programm pidi käivituma juba 2010.aastal, kuid lugemisaasta sõitis sisse – lugemine kui prioriteet oleks tavatarbijale justkui arusaadavam. Loodame, et 2011 käivitub kujutava ja rakenduskunsti vastav programm. Ei hakka siin praegu seda planeeritavat logistikat tutvustama, see tekst on olemas. EKL-i poolt tuli kondikava ja see leidis Sirje Helme ja Signe Kivi konsensusliku heakskiidu. Veidike on kunsti esindatust ETV-s parandanud Kultuuritoimetuse toodetud igaõhtused kultuuriuudised, ka see on üks meie ettepanek ja tõenäoliselt paljude teiste loomeinimeste ja meediaspetsialistide ettepanek.

Vaatamata tendentsile, et ka ETV võitlus vaatajanumbrite pärast loob programmi struktureerituses eelistuse pigem rahvalikele formaatidele, kuna võisteldakse ju meelelahutuskanalitega, tundub korduvate kohtumiste ja arutelude valguses, et teoreetilise jututasandil ollakse probleemist teadlikud ja kunstile suuremat esindatust ETV saadetes väidetavalt otsitakse. Aga loomulikult võiks alati rohkemat teha, siin ootaks just teoreetikute initsiatiivi ja nutikaid lahendusi, kuidas kunstipõlglikule publikule kunst taas atraktiivseks ja

huvitavaks teha, seeläbi kasvatades rahva kunstiteadlikkust ka kaasaegse kunsti osas.

EKL majandustegevus

Nagu ülalpool juba sai mainitud on EKL-i igapäevatöö suur osa võrreldavad majavalitseja omadega, kinnisvara omamine muudab meid küll sõltumatuks kuid selle korrashoid on jätkuvalt probleemiks. Dialoog kultuuriminteeriumiga on käivitunud, ministeeriumi kodulehe andmetel oleme ka meie täiesti applikeerumisvõimelised kultuuriehituste rekonstruerrimise toetustele.

Ilma kultuuriminteeriumi abita ei käivitukski tõenäoliselt Tallinna Kunstihoone (kinnistute Vabaduse väljak 6/8) kapitaalremont, ainuüksi avariilise keskküttesüsteemi väljavahetamine läheks kohe maksma ligi 400t krooni, esialgne ligi 4,5 miljonile remondi plaan on ministeeriumile ekspertiisiks esitatud. Selletalvine lumeuputus viis avariiseisu Kunstihoone katusekorruse ateljeed. Oleme otsinud ka alternatiivseid lahendusi: tänavune katuse jää paljastas parapettide konstruktsioonide ehitussõlmede vead, ajutine lappimine ei muuda olukorda. Kui ministeeriumi abi tuleb, vahetame kogu katuse ja ehitame rennisüsteemid ümber, paralleelselt otsime investorit (huvilis on olnud), kes võimaluse eest ehitada endale 1-2 kaks vanalinnavaatega korterit, aknad hoovi poole (jutt on nõukogudeaegsest osasat, muinsuskaitse luba olemas) toetaksid remonti, st. rajaks ühtlasi ka uues katuse.

Koostas 2009 mahuka visiooni ARSi asemele/baasil rajatava avatud ateljeede süsteemist kui loomekeskusest. Kuni provisoorsete maksumusteni välja.

Tutvustasin seda ka volikogus, kuid päevakorrapunktina ta tõesti kirjutas polnud. Mõnikord oleme saanud sooviga mõnda tööd delegeerida vastuse, et tehke teie,

kes te igapäevast palka selle eest saate. Minu printsiip on mitte hõisata enne, kui asi resultaadini pole jõudnud.

Alates 2014 on võimalik loomemajanduse vahendite raames tulev abi suunata ka sellistele arendus-projektidele, mis ka pikemaajaliselt ei peagi olema isetasuvad, seega toetama mittekasumlikke üritusi, kunstiloomingut sellisena, kunstivahetust jmt., nagu me seda praegugi teame, ilma rõhutatult artellisarnasele rügamisele fokusseerimata.

Kui keegi ütleb, et tal on retsept ARSi suhtes praeguses situatsioonis, siis tulgu ja näidaku. Mina arvan, et tegime hästi, et ei andnud järele igasugustele arenguideede-müügimeestele, kes meile koostööd pakkusid. /tõsi –otsisime seda väikest viisi ka ise/. Hea et ei teinud rutakaid otsuseid buumi ajal. Praegu oleksime nii varast ilma, oleks aga hiigelsuur auk maas praeguse ARS'i asemel, või teine variant, tühjad offisid ja tiksuv pangalaen koos vältimatu sundmüügiga. Praegu oleme kontaktis olnud 2 projektiteenust pakkuva firmaga, kellega sõlmime (siin kulub minu visioonimapp, loomulikult peale kooskõlastamist volikoguga, ehk ära) lepingu, kes projektile leitava raha puhul tasu saavad. Rohkemaks meie tulubaas hetkel lihtsalt ei võimalda.

Ka Arsi-arenduses näen ma protsendiseadusest tulenevat nõudluse potentsiaalset suurenemist, muuhulgas rentimaks ka ateljeepindu. Neil päevil sõlmiti uus rendileping skulptoriharidusega Bruno Kadakuga /+investoriga/ kes erialainimesena (lisaks kogemus Tartu Kunstnike Liidu esimehena töötamisest) tunneb pronksivalutehnika *know-how*d, tehing on hoolikalt läbi arutatud volikogus ja skulptorite ühendusega kooskõlastatud.

Loodetavasti toob see kogu monumentaalitsehhi heakorratusest välja, leping investeringute kohalt on piisavalt karm, kuid lubab areneda ja kasumit teenida.

Rääkides veel omaaegse ARSi töökodade/ateljeede baasil kasvanud rentnikest – nahkehistöö vaagub hinge. Nii kui Eesti riik loobus auaadressite ja karpide-

nahkkaante tellimisest (seoses ministeeriumite kokkuhoiurezhiimiga) nii tekkisid makseraskused. Võlg lähenes teatud perioodil saja tuhande piirile, (võrreldav litotöökoja omaga). Selle aasta Kr.Raua nahkkaaned ja medali vutlar (oma 400-500 kroonis tükimaksumused on nad tõesti taskukohased) demonstreerivad head maitset ja käsitööoskust, kui mida ei ole, on ostja taolisele kaubale, ka nii madala hinnaga. See on tõsiasi.

Keraamikatööstuse pankrotistudes on keraamikute liidu egiidi all jätkatud ateljeepinna töölaua-kaupa edasirentimist, sümboolsed üürid hoiavad keskust töös ja suuri põletusahje ikka kasutatakse, kui soovijatel kuluka põletusprotsessi jaoks ahju täitev materjal ja energiaarvete maksmiseks raha koos on..

Milline oleks lahendus olukorras, kui me näiteks EASilt või Kultuuriministeeriumilt vastava meetme alt raha saaksime, kust tuleks see raha jooksvate tegevuskulude tarbeks – meister, vastutav personal, üldküte, energia jne. Kui turg jääb selliseks, nagu ta on ja kui odava käsitöö juurdevool kolmandast maailmast jätkub, jääb üle oodata kohaliku tarbija jõukakssaamist, alternatiiv on suruda ennast Euroopa turule, kus meid keegi küll ei oota, kuid kus positiivsest retseptioonist on näiteid hulgemini. Eesti tarbekunsti kvaliteet on väärtus mida tuleb maksimaalselt hoida, kui terved erialasuunad ei taha ajalooriulile sattuda.

Kui tekstiiliateljeedest võrsunud eraettevõtete ümberpaiknemisel said nad soodushinnaga kaasavaraks ka masinapargi (nt. õmblusmasinad), siis on ka vastupidine tendents, hea sisseseadega Pärnu litograafiakeskus, kes meil suurel pinnal ajutist rendivabastust naudib (makstes vaid kommunaalide eest) on majja toonud kvaliteetse masinapargi ja *techne*, mida ei ole, on trükkijad, ostjad ja kunstikursustest osavõtjad.

Sellises olukorras on kellegi lubadused olukorda ARSis dramaatiliselt muuta, vaid demagoogia. ARS-il on senini suur potsentsiaal kunstnikkonna jõukuse

kasvades olla potentsiaalsete rendi-ateljeede ja miks mitte ka erialakeskuste taimelava. Juba praegu on mitmel kunstnikul sealt renditud (mahakeeratud küttega ruumi puhul on rent oluliselt madalam) loomingu ladustamise pindu. Aga nagu litokeskuse juhtum räägib, ei ole aeg veel küps. Turgu on vaja, hädasti on turgu vaja, me ei saa kunsti toota iseendale ja üksteisele. Isegi kui see nii on, on kunstniku indulgents eksisteerimiseks dialoog publikuga, nii vaimses kui materiaalses mõttes. See on see miks 30-ndatel siit lahkus Jaan Koort, kellele Venemaal keraamikatehase direktorikohta pakuti (kuigi ta hiljem ka saladuslikel askaoludel kopsupõletikku seal suri) –Koorti päevaraamatu järgi ei ole üheski kogukonnas, maalt või rahvusest sõltumata aktiivsete kunstitarbijate (tollases kõnepruugis siis need kes teoste eet ka raha täisid välja käija) osa suurem kui 5 protsenti. Mis viib huvitavate mõteteni – järsku ongi kunstihuvi pelgalt hälve? Mida me ühiskonnale jätkuvult justkui peale surume?

Arvan et segastel aegadel on EKLi kinnisvara säilitamine juba saavutus, kui rida Eesti MTÜ-sid ja kultuuriasutusi on oma miljonivaradest ilma jäänud või printsiibitult rendile andnud (vrdl Kirjanike maja), siis EKL Hobusepea ja Vabaduse tn fronti vaadates pole põhjust häbeneneda - kvaliteet ka kunstielu edendamisel on olnud prioriteediks. Turusituatsioonist johtuvalt on mõnevõrra langenud Hobusepea kinnistute uute rendilepingute hinnatase, vaba ruume hetkel aga ei ole, ei ole ka Vabaduse väljakul, kuigi rentnikevahetused toimuvad reeglina alaneva hinnaga, nagu praegune trend. Vahetult halbade aegade saabudes kergitasime volikogu otsusega (teadagi ebapopulaarne ettevõtmine) Vabaduse 6/8 rendihingu kunstnike ateljeedele – tavataks 40 kr/m², pensionäril vastavalt 30 kr/m².

Tõhusat tööd on teinud ateljeekomisjon, aastaraamatus on kõik eraldused ja vahetused kirjas, küll on pääsetud ühispindadelt (kui potentsiaalselt

konfliktiallikalt) eraldi pinnale, küll ühiskasutuses pinnale uute rahumeelsete koosluste leidmine.

Hinnatõus, ateljee leidmine vabaturult (vahendame ka neid pakkumisi) on vähendanud ateljeede järjekorras olijaid 56 inimeselt 2007 aastal 43 inimeseni 2010 aastal, mõned nimed on paarikümne koha võrra kõrgemale tõusnud. Volikogu poolt on komisjoni instrueeritud lähtuma mitte mehhaanilisest paigutusest nimekirjast vaid kunstniku olulisusest, ning ühtlasi lähtudes taotluse esitamise daatumist. Kuna tulemused on piisavalt loogilised, on nad volikogu täieliku aktsepti saanud. Viimane ateljeetaotleja ja saaja oli Olga Terri endise ateljee-korteri uus rentnik - EKLi kauaaegne galerist, kunstnik Elin Kard. See on ka hea näide linna jätkuvast tahtest temale kuuluvat ateljeed meile edasi rentida, erastada me seda paraku ei saanud.

Mida võiks kunsti populariseerimiseks teha? Palju, kui mõningaid mujal juurdunud traditsioone ei sõandaks ette võtta, nt avatud ateljeed, mis muuseumiöö sarnaselt mõnusaks kruiisinguks juhupublikule avatakse – selleks on Eesti kunstnike ateljeed liialt pugerikud, publik vajaks aga sellisel juhul valvamist. See võiks aga uue volikogu teema olla, isegi kolme-nelja nõ puhtaks kraamitud ateljee/variandi kaasamisel võiks selle ette võtta küll. Kuigi, meie ainukeses külalisateljees (see on omaette teema, miks neid rohkem ei ole – kui vastavad pakkumised olid, hääletas meie volikogu selle maha) toimunu külaliskunstnike tööde presentatsioonidele (kui olime NIFCA ketis oli neid juhuseid rohkem) ei tulnud mitte üle 5-7 inimese, needki Kaasaegse kunsti keskuse ja kunstnike liidu töötajad. Formaat kui selline vajaks tutvustamist ja demüstifitseeriks kunstiloomet.

Meie auditeeritud majandustulemustest räägib täpsemalt Kristel Ait, audiitor Harry Armingult oleme pigem kiita saanud oma konservatiivse eelarve osas. Jätkuvalt oleme seotud Pärnu mnt. ARS-i ja Hurda küüni hiigelkinnistute maa

erastamiseks võetud laenude teenindamisega. Mul on hea meel, et ministeerium siiski halastas meile ja vaatamata projekti- ja alternatiivgaleriide lausrünnakule saime galeriitoetusi nii 2008, tugevasti kärbitult 2009 kui ka 2010. Summad on piinlikusttekitavalt väikesed, samas olen tänulik, et me ka sel aastal tugevat maksusoodustust kunstnikelt sissekasseeritult rentidele saame teha.

EKL-i kärbitud eelarve 2010-ndaks on põhikulude (nagu halduskulud) kohalt olukorras kus palgafond (mida sai vähendada ligi veerandi võrra), kuid kallinev energia, materjalid, sisseostetavad teenused külmutas osa meie iga-aastastest regulaarkuludest (jäid graafikaateljee ülalpidamiskuld, sotsiaaltoetused, külmutati filmiprojektid kunstifilmide tellimiseks, aastanäituse eelarve küsime täielikult Kulkalt jne.) erialaliitude kunstiprojektideks on väiksemaid toetusi küsitud ta loovisiku stipendiumi vormis, see on teiste loomeliitude praktika olnud.

Tsitaat eelmisest aruandest „*Näituseruumide ülalpidamine väga odav "lõbu" võrreldes teatrimajade ülalpidamiseks minevate kümnete ja sadade miljonitega, igaastaselt, igapäevaselt. Me tahame täie nõudlikkusega nõuda kultuuriministeeriumilt ja kultuuriministrilt võrdset kohtlemist teiste loomealadega*” olgu taaskord maha hõigatud.

Galeriides toimuv jääb teistel kultuurialadel toimetavatele täielikult mõistatuseks. Ei teata isegi seda, et nõ programmi maksab kinni esinemisvõlu kunstnik. Meil ei oleks ühtegi teatrit (ehk VAT ja mõni harrastustrupp) kui samade printsiipidega teatreid majandataks. Kas me olemegi nii ebaolulised? Miks võetakse kujutavalt- ja rakenduskunstnikult seitse nahka, miks peab professionaalne kunstnik oma erialal tegutsemiseks töötama veel vähemalt 2-1 töökohal, et kunstiks vajalikke töövahendeid osta? Kas me näeme kunagi ka paremat aega, kas Eesti kunstnikkond jõuab oma probleemid kunagi (veel selles elus) lahendada? Või võtamegi koletu saladuse lapitud aluspesust, maksmata

üüriarvetest ja korisevast kõhust kaasa, igavesti? Tundub ülepakutuna, aga me teame neid inimesi, nad on meie liidu liikmed – frustrerituse piiril, kes ootavad mõne aasta pärast (ehk) saabuvat rahvapensioni.

Mõni kultuurimister, nagu näiteks Raivo Palmaru, kes isiklikult mõistis nii 1% vajalikkust ja ta oli jõudnud ka arusaamale, et kunst on kultuuriministeeriumi eelarvekoostamise mehhanismides aastaid-ja-aastaid ebaõiglaselt alarahastatud, kuid ei teinud ometigi isiklikult midagi selle ebavõrdsuse kaotamiseks, sest masinavärk tema ümber oli teistmoodi häälestatud!!! Kas ühe partei minister teise partei ministri teatud „valupunkte” või sõelalejäänud väärtuslike tõdemusi ei võiks pärandada? Ilmselt peab iga minister otsast alustama, see on nagu inimese elu, teadvust ja isegi kogemusi me oma järeltulijatele pärandada ei saa. Samas peab ka taotleja üha uuesti ja uuesti kogu selgitusprotsessi kadalipu läbima, et teave uue otsustajani jõuaks.

Ei ole loomulik et ministeeriumi kunstiprogrammid kunstimeetmete alal riisub tühjaks vaid Eesti Kunstimuuseum, kui riigile kuuluv institutsioon. Vähe sellest, me näeme, et isegi muuseumi raamatukogu täiendamine käib jälle kultuurkapitali kunstitoetuste rea pealt. Leian et ka muuseumide kogude täiendamine peaks eraldi ministeeriumi eelarverealet käima ning summad peaksid tunduvalt tõusma, nii nagu Kulka prioriteet peaks jätkuvalt olema üksikkunstnike ja nende projektide toetamine.

Kunstnikud teavad liialt vähe meie riiklike muuseumite näitusepoliitikast, kuidas kompleteritakse kaasaegse kunsti näitusi, kes valib kuraatoreid, kas kunstnikel on võimalus ka taotleda näitust muuseumis, mis printsiipidest lähtub muuseumite ostupoliitika. Palusin nii EKM peadirektoril kui TDM direktori mõlemail neil üldhuvitavatel teemadel rääkida.

EKL-i identiteet

Eesti Kujutavate Kunstnikkude Keskuhingu rajamisest möödub tänavu 88 aastat, millise organisatsiooni tunnistasime 2002.aastal meie eellaseks ja see on juba üsna soliidne iga. Meie liikmeskonda kuulub tänase seisuga 910 liiget ja kahe aasta pärast saame 90- juubel!

Eesti Kunstnike liit on organisatsioon kellel kutseorganisatsioonina pole oma ideologiseeritud näitusepoliitikat, kui mitte pidada poliitikas seda, et võimalikult eriilmeliselt positsioneerunud galeriid, hetkel on meie hallata 4 pinda (eksperimentaalse suunaga Hobusepea, mis sai rajatud küll A.Vommi kodumaja müügist saadud kapitalil, kuid nüüd noortekunsti poole tugevasti kreenis; AS Mustriit tagasiostetud ja linnalt privatiseeritud Draakon, kes esitab kunsti seinast seinast – müügile orienteeritust kuni massiivsete kohaspetsiifiliste installatsioonideni; AS Sammas taasluuastatud Vabaduse – galerii kes on ennast leidnud juubilaride ja seniorkunsti läbi ja tillukese ruumiga HOP-galerii kus valdavalt tarbekunst. Kuigi Kunstnike liit pole juba vähemalt 20 aastat ideoloogilise rehitsemisega tegelev loomeliit – täpsemalt MTÜ, seega on teretunud kunstnike liiduga liituma kõik uued kunstnike kooslused nagu nt viimati soovi avaldanud MTÜ Kaasaegse Kunsti Liit, juhul kui nad on ennast organisatsioonina registreerinud. Rakenduskunstnike ON-i ja Tõnis Vindi algatatud Studio 22 kõrval saaks see olema esimesi ideoloogilisel alusel moodustatud kujutava kunsti organisatsioon. Omakorda on nendega liitunud liikmed üksikliikmetena oodatud kunstnike liitu astuma – teistega võrdsetel alustel.

Meie galeriide näitustevalidamise mehhanism on avalik, tulemused kinnitad igal juhul volikogu, HOP ja Vabaduse galeriil on ka galerii nõukogu, kes palgalist kuraatorit vajadusel assisteerib. Suhteliselt avalik on ka Tallinna Kunstihoone, EKLi algatatud sihtasutuse näitusepoliitika.

Sotsiaalselt vajalikud on EKLi aastanäitused, mis ühe sulguvas kunstimaailmas jäävad ainukeseks demokraatia saareks. Läbi avaliku konkursi kuraatorirolli

saanud Enn Põldroosi koostatud sellesuvisele EKLi aastanäitusele kandideeris üle 130 kunstniku, mis on ilmselge liig ruumi võimalusi silmas pidades.

Nii ongi kunstnike ja publiku poolehoid taolisele formaadile, mis rangema või leebema kuraatori taktikepi all teoks saavad, kindel argument jätkamiseks. 2008a toimunud „Vabaduse väljak”(kuraator Heie Treier) oli tähelepanuväärne järg omaaegsele „Valiku vabadusele”, kuid mis Kunstihoone kuraatorite tahtel riigi 90.sünniaastapäevaga sünkrooni sattudes hoopis uusi tähendusi ja kihistusi korjas. Kui muidu on trendikas sülitada riiklusele ja nõ hammustada toitvat kätt (L.Lapini väljaütlemine), siis Heie Treier kanaliseeris hoopis peenemalt pihustunud kunstivõnkeid, pakkudes samas eelarvamustevabalt eksponeerimispinda ka praegusest meistriim-sotsiaalsusest libastunutele, provintsist tulnutele jne.

2009. ja Vano Allsalu „Enesepaljastus” üritas avalikku huvi kütta sellesama meediaga õrritusmängu mängides, tulemuseks järjekordne näitus kus jõudsalt rahvas käis ja millega kunstkriitikud traditsiooniliselt „rahul ei olnud”.

Erialaliitude korraldatavad üldnäitused (nii nagu äsja toimunud Protsendinäitus Rotermannis, selle aasta maalinäitused – raskuspunktiga Pärnu Uue Kunsti Muuseumis ja Tartu Kunstimajas) pakuvad esinemisvõimalusi kunstnike laiemale ringile, teisiti ei saakski see ametiühingulise printsiibiga, tehnika järgi lahterdatud erialaliitude puhul ollagi.

Kui nad kunagi teisenevad, eks muutub ka kunstipilt – kuigi *ei* lahustu kuhugi ei rakenduslik klaasikunst ega keraamika, ei ka maalikunst, ei graafika? Mis põhjusel toimub igaastane publiku negatiivne eelhäälestamine erialaliitude korraldatavate näituste puhul? Kui on tegijaid ja vaatajaid, siis on asi elujõuline. Meie tunnustame ehk liialt harva kolleegi.

Tekstiilikunstnike liit on näide, kuidas erialaliit asutas ise oma auhinna, sest haruharva jõuab tekstiilikunstnik Kultuurkapitali aastapreemiani või ka Kristjan Raua aastapreemiani.

Rahvusvaheline koostöö

Kuulumine kahte suurde rahvusvahelisse kunstnikeorganisatsiooni - **IAA/AIAP** (International Association of Art) - 1952. aastal UNESCO egiidi all asutatud rahvusvaheline kunstnike keskorganisatsioon ja **ECA** (European Council of Artists), on andnud meile eelkõige võimaluse osaleda kunsti, kunstisündmusi, resideerumisstipendiume ja külalisateljeesid puudutavas infolevis.

Euroopa kunstnike liitude aastakogunemisel on tavaliselt esindatud ca 20 - 27 riigi delegaadid. Horisontaalsidemete kaudu on tulnud ülevaade protsendiseaduse seisust euroopa riikides ja teadmine, kuhu seadusandlus *step-by-step* peaks jõudma. Kui 2009 sügisel toimus Valettas ECA järjekordne aastakonverents ja peassamblee (2007 Sibius käis A.Kalm, 2008 aastal Dublinis M-L.Tammi ja allakirjutanu) siis arvan et ECA presidendi Michael Burke saadetud läkitus protsendikunsti toetuseks Eestis A.Ansipile ja L.Jänesele oli kinnitus et ollakse õigel teel ja näide positiivsest rahvusvahelisest koostööst.

Rahvusvahelise kunstnikeorganisatsiooni IAA horisontaalsete sidemete kaudu osaleme maana (juba 2 korda) Pekingi Biennaalil, meie kunstnikud on saatnud töid eksootiliste maade biennaalidele-triennaalidele, Bangladeshis biennaal Daccas, viimasena näiteks portreenäitus Madagaskaril, regulaarselt kutsutakse meid IAA liinis osalema Pilseni joonistustebiennaalile Tshhehi.

2005 aastast on IAA president Liu Dawei, Hiina Kunstnike liidu esimees, kes lõpetas IAA maailmaorganisatsiooni Pariisi UNESCO peakorteris endise büroo kahestunud võimu, nii et IAA büroo tunnustas Hiina legitiimsust vahendeid ja juhtimine üle võtta.

IAA maailmaorganisatsioon pole aastaid suutnud plastikust liikmekaarte väljastada, 2006 aastal Saksamaa trükitud kaarte meil jätkub, soovijad saavad neid endiselt taotleda Eesti Kunstnike liidust.

Prantsuse kunstnike liidust saadud info alusel on ICOM ja AIAP/IAA UNESCO suhtes samaväärses asendis olevad NGO-d, st mitteriiklikud organisatsioonid

ning 1969. aastal sõlmitud kolmepoolne kokkulepe endiselt jõus, lihtsalt peame oma maade kultuuriministriumidele ja kunstimuuseumitele seda jätkuvalt meelde tuletama. Kaart tagab tasuta sissepääsu Tartu Kunstimuuseumi, Helsingi Ateneumi, nüüd ka KUMU-s, kuid ei kehti KIASMA-s. Tuleks üle korrata ettepanekut et Tallinna Kunstihoone, kui kunstnikele endile kuuluvas hoones tegutsev sihtasutus tunnustaks IAA liikmekaarti analoogselt meie kunstimuuseumitega..

Aastaraamatust , kunstnikufilmidest

Tänaseks on ilmunud aastaraamatuid ühtekokku 9, viimane paarisnumber tuli trükist alles paar nädalat tagasi. Kunstnike ja kunstiloomingu dokumenteerimist ei tee keegi meie eest ära, eriti nüüd kus ka ainukese professionaalse kunstiajakirja *kunst.ee* mahtu on lõigatud, ning nelja numbriga asemel ilmub 2 kaksiknumbrit. Palju jäädvustamisväärset kaob mälestuse jätmata.

Kunstnikufilmid, mille loomise initsiaatoriks on EKL, rahastajaks aga lisaks EKL-ile Kultuurkapitali kujutava ja rakenduskunsti sihtkapital, peavad ülalnimetatud eesmärke silmas. Ülevaate viimase kahe aasta lõikes valminud filmidest leiame uuest aastaraamatust. Rekordiliseima eelarevega on neist Toomiku film, sest tuntud režissöör Marko Raat avas ka lisa-rahastuskanaleid. Hetkel oleme tellinud loomestipendiumi toel Rein Raamatult mitmete tema aastate jooksul lüüsi võetud näituste ja kunstnikefilmide beeta-lindilt digitaliseerimise ja restaureerimise.

Lõpetuseks.

Eesti majandus väljub kriisist, millal taastub kunstielu finantseerimine EKLi eelarvesridadel, millal kultuuriministriumis? Vaid mõned meist jätaavad kunsti, osad Eesti, aga teist Eestit ja aega pole meile antud, mõeldes tagasi sõdadevahelisele perioodile, või sõjajärgsele konfliktsele tegelikkusele - võib

olla täiesti õnnelik et elame tänases vabas Eestis, mõningate iluvigadega
(*nobody`s perfect!*), aga õiges suumas liikuvast.

Täna tähelepanu eest!

Jaan Elken